

„FEBRE” de Horia Lovinescu

Data premierei : 27 mai 1962. Regia : Tiberiu Penția. Scenografia : Mircea Marosin. Distribuția : Dan Herdan (Toma) ; Felicia Iancu (Daria) ; Zaharia Volbea (Profesorul) ; Călin Botez (Pantazi) ; Olga Dumitrescu (Neli) ; Gina Ionel (Gingirica) ; Ștefan Cițu (Filip) ; M. Ionescu-Vrânești (Iani) ; Ștefan Tivodaru (Simion) ; Radu Dumitrescu (Frincu) . Bebe Banu (Danilov) ; Mircea Cuberschi (Mereș) ; Fifi Grazziani (Aculina) ; Maria Tivodaru (Axinia) ; Mimi Crețulescu (Parasca) ; Carmen Galeș (Anca) ; Gheorghe Serbina (Machidon) ; Emil Birlădeanu, Jiva Guran, Alexei Onica, Ion Mărgineanu, Dorina Mițitelu, Iuliana Doru, Marina Ionescu, Elena Onica și Gh. Popovici (În alte roluri).

Procesul de formare și de creștere a intelectualității noastre după Eliberare reprezintă problematica de bază a dramaturgiei lui Horia Lovinescu ; acestei preocupări, aproape constante, i se datorează, după *Lumina de la Ulmi*, drama *Citadela sfărîmată*, care și-a dobîndit un loc de frunte în literatura noastră realist-socialistă, precum și cele mai izbutite aspecte din *Surorile Boga*. Predilecția amintită a dramaturgului, preocuparea de a adînci această sferă tematică, de a-i dezvălui cele mai variate aspecte, de a se apropia din ce în ce mai mult de actualitate, se vădește și în ultima sa lucrare. Ceea ce este nou în piesa *Febre* față de întreaga operă a dramaturgului e mai ales faptul că de astă dată procesul de formare a intelectualului se desfășoară în cu totul alt mediu. Eroul dramei părăsește încă de la început casa lui Pantazi, medic de veche formație, oprit la pozițiile mercantile ale profesiunii și vieții, pentru că îi este străină, pentru că simte că aspirațiile lui spre o altă viață se vor înnăbuși aici. Despărțindu-se de această lume, medicul Toma Dărăscu intră într-o cu totul altă lume — în Deltă, la Starighiol —, în care relațiile sociale îi apar noi, neprevăzute, în care oamenii îi sînt la început necunoscuți, cu probleme de viață de asemenea necunoscute. Dar în această regiune a țării noastre, care astăzi se mîndrește cu realizări deosebit de importante, procesul de construire a vieții noi îl va atrage pe Toma și-l va absorbi din ce în ce mai deplin. Aici, la Starighiol, Toma va întîmpina la început greutăți mari, care

uneori îi vor părea mai presus de puterile lui. Pescarii din Starighiol îl vor privi mai întîi cu neîncredere și se vor împotrivi dorinței lui sincere și ferme de a-i ajuta. Dar tot aici Toma va cunoaște oameni cu o înțelegere mai pătrunzătoare a condițiilor și perspectivelor și care vor fi tot timpul alături de el, mai ales în cele mai grele momente. Treptat, cu fiecare nouă dificultate depășită, cu ajutorul lui Frincu, activistul de partid, al comuniștilor Danilov și Mereș, Toma va dobîndi acea înțelegere a realității epocii și societății noastre, acea „lumină întîrziată” care îi va da posibilitatea să afle calea spre inima pescarilor din Starighiol, să-și afle un rost înalt și nobil în viață, care să-l facă un om nou, un constructor al vieții.

Motivul dramatic al „luminii întîrziată”, care dezvăluie principala idee a piesei — apropierea unui intelectual de realitatea noastră socială, de resorturile ei adînci, revoluționare —, dă în același timp prilej dramaturgului să realizeze un conflict nou, interesant, între cîteva caractere realizate cu măiestria specifică personalității sale artistice. Relațiile dintre Toma și comuniștii Frincu, Danilov, Mereș, Anca, precum și evoluția acestor relații sînt reale și dramatice în același timp. Acest conflict și aceste caractere se înfiripă și se conturează pe fondul pitoresc și viu al satului de pescari Starighiol. Atașamentul profund, de un înalt umanism, care se creează între Toma și tovarășii lui de viață, dă lucrării lui Horia Lovinescu un patos izvorit din însuși dramatismul vieții

noastre de astăzi. Deosebit de valoros este în aceasta textul comentariului piesei (procedeu de multe ori folosit artificial și fără un scop precis în alte lucrări), în care Toma, povestindu-și viața profesorului său, de pe poziția unui om care a înțeles realitatea noastră, își dezvăluie marea lui dragoste pentru ceea ce s-a făurit sub ochii lui, dragoste pe care tristețile grelelor momente prin care a trecut n-o adumbresc cîtuși de puțin, ci, dimpotrivă, o înnobilează, dîndu-i o mare și deplină frumusețe: „Lumina întirziată. Ați băgat de seamă, tovarășe profesor, cum uneori la munte, în ceasurile de amurg, după ce a scăpătat soarele și umbrele parcă au înecat definitiv pădurile, cîte o culme îndepărtată se aprinde deodată? O lumină tainică, pură și blîndă, o tardivă, întoarsă privire a soarelui, stăruie neverosimil pe înălțimi, ca o ultimă chemare și ca o poartă“.

În acest conflict, prin excelență social, autorul a introdus și drama dintre Toma și soția lui, Neli. Punctul de pornire al frămîntărilor afective, personale, ale eroului izvorăște direct din cel social, și de aceea el promite o desfășurare dramatică organică, de natură să întregască armonios povestea vieții medicului Toma Dărăscu; eroii principali ai piesei percep în mod diferit și în contratimp realitatea și această nepotrivire fundamentală face ca viața lor personală să fie amenințată (și de fapt distrusă) de acele porniri egoiste, meschine, aparținînd trecutului, care tind să acopere lumina vieții de astăzi, creatoare de sentimente noi, puternice, frumoase. Din păcate, conflictul dintre Toma și Neli ia în partea a doua a lucrării o întorsătură arbitrară; mai mult, se abate într-o măsură de la premisele lui sociale. Din clipa în care Neli ajunge să-și înțeleagă greșeala și caută sincer un drum nou, Toma — care dobîndise o înțelegere a vieții — devine pe neașteptate victima unor porniri orbe, pricinuite de gelozie, adică se situează exact în punctul pe care ea îl depășise. Pornind de la o idee dramatică actuală și semnificativă, aceea că falsele drame sufletești, rămășițe ale mentalității vechi, înfrizie apariția și formarea conștiinței noi a oamenilor, și că deci lupta împotriva lor este o necesitate și o datorie, autorul ajunge la substituirea vieții reale și a împrejurărilor ei firești prin procese psihologice artificiale, forțate, generate de folosirea exagerată a unor ispititoare dar vechi rețete melodramatice: adulterul, gelo-

zia, autotortura eroilor în jurul unor așa-zise probleme de viață care, fiind poate autentice, nu aparțin societății noastre, sau, în orice caz, unui alt plan de dezbateri decît cel pe care și l-a propus lucrarea.

Moartea lui Neli și mai ales tortura sufletească la care o supune Toma nu numai că nu sînt nici veridice și nici dramatice, dar devin un motiv parazită care întunecă într-o bună măsură partea a doua a lucrării și mai ales finalul. Vrînd să arate că dragostea nu trebuie să fie „delirul a doi iresponsabili“, dar insistînd prea mult asupra acestui delir, pricinuit de febrele unor pasiuni mărunte, autorul a izbutit să arate mai puțin că acest sentiment trebuie să fie „o putere creatoare, un act de credință față de viață“.

Dacă scriitorul ar fi avut mai multă încredere în dramatismul acelor împrejurări și procese sufletești care însoțesc și sînt specifice construcției socialiste, prefacerilor care au loc sub ochii noștri, atunci poate că ar fi găsit alte resurse dramatice decît cele pe care le folosește în partea a doua a lucrării sale; și desigur că și ideea de la care a pornit s-ar fi transmis spectatorilor cu mult mai multă forță de generalizare.

Există, așadar, în ultima lucrare a lui Horia Lovinescu și o înfruntare pe plan artistic a unor procedee dramatice cu adevărat noi (care-i dau frumuseți deosebite, un suflu poetic pătruns de sentimente puternice, nobile, ale umanismului socialist) cu unele clișee mai vechi, necorespunzătoare conținutului de idei, care încă nu s-au desprins total de personalitatea artistică a autorului. Și poate că această dispută ar fi fost nedecisă dacă interesul și pasiunea scriitorului pentru ceea ce este cu adevărat nou în viața noastră nu ar fi răzbătut cu o forță artistică deplină în scenele în care Toma își comentează propria lui viață. Pentru că, de fapt, finalul propriu-zis al piesei nu-l constituie moartea lui Neli, ci acea poziție pe care se situează Toma pe tot parcursul piesei, povestindu-și viața, și care, după cum am spus, este într-adevăr edificatoare.

Este meritul colectivului Teatrului de Stat „Victor Ion Popa“ din Bîrlad (regia artistică Tiberiu Penția) de a se fi apropiat de noua piesă a lui Horia Lovinescu cu o înțelegere clară a calităților și deficiențelor ei. Și de a fi încercat și a fi izbutit într-o bună măsură să realizeze un spectacol meritoriu, în care ideile dramatice valo-

roase să fie pe prim plan și în care tendințele spre melodramatic să fie cu prudență și discreție estompate. Aceasta s-a datorat mai ales valoroasei creații actricești pe care tinărul și talentatul Dan Herdan a realizat-o în rolul lui Toma. Interpretul s-a apropiat cu multă intuiție, pasiune și forță dramatică de semnificațiile mai adinci, cu adevărat frumoase, ale personajului, și s-a depărtat, fără să iasă din rol, de aspectele lui violente, forțate. Modul în care a știut, de pildă, să se folosească de procedeu comentariului denotă nu numai frumoase calități actricești, dar și o reală maturitate artistică. Actorul, profitând de împrejurarea (dată de autor) că eroul își povestește viața, a jucat ca și cum anume momente și le amintește foarte viu și cu multă participare, iar pe altele ca și cum îi este greu și dureros să le mai realizeze pe deplin. După ce vorbește cu profesorul, în cadrul comentariului la față de cortină, actorul intră direct în scenă, ca pentru a-i arăta cele spuse mai înainte; în unele momente el intră în scenă (adică în sfera amintirii) cu grabă, cu bucurie, iar în altele el intră greu, aproape fără voia lui. E doar un exemplu din multele ce s-ar putea da pentru a evidenția interpretarea sobră dar pe deplin expresivă pe care Dan Herdan o realizează în rolul lui Toma.

Din păcate, în rolul soției, Olga Dumitrescu, fără a proceda în sens invers, a acuzat totuși prea mult aspectele crispat dramatice ale rolului lui Neli. Aceasta, în interpretarea actriței, parcă își cunoștea dinainte soarta și chipul ei exprima o permanentă și uneori monotonă disperare. De aceea

s-au și pierdut unele nuanțe ale rolului — expansivitatea, bucuria de a trăi pe care textul le conține.

În rolul activistului de partid Frîncu, Radu Dumitrescu a izbutit să sugereze datele personajului, dar dorința sa prea vizibilă de a trăi intens sentimentele eroului îl face uneori ostentativ.

Realizări artistice meritorii au înregistrat și alți interpreți ca: Ștefan Tivodaru (Simion), Mircea Cuberschi (Mereș), Mimi Crețulescu (Parasca). În general, colectivul de interpreți a slujit cu multă pasiune textul.

Mai slabe au fost în spectacol scenele de atmosferă. Intenția regiei de a le realiza cu sobrietate a fost justă, numai că această preocupare n-a fost însoțită și de grija autenticității.

Scenografia lui Mircea Marosin, cu vădite tendințe spre sugesție, a dat spectacolului cât mai puțin „decor“ și a slujit textul și desfășurarea scenică prin poezie și expresivitate. Păcat numai că execuția tehnică și mai ales lumina au sărăcit uneori intențiile scenografului.

Teatrul de Stat „Victor Ion Popa“ a slujit într-o premieră pe țară și în condiții care îi fac cinste o lucrare nu facilă a unui autor consacrat. Spectacolul a pus cu deosebire accentul pe valorile textului și nu pe ispitele lui. Faptul acesta arată foarte clar stadiul artistic înaintat în care se află mișcarea noastră teatrală din regiuni și totodată că rîvna acestor teatre de a se întrece cu cele din Capitală pe tema premierelor pe țară este pe deplin întemeiată.

Florian Nicolau

Olga Dumitrescu (Neli) și Dan Herdan (Toma)

